

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 24. julija 1861.

Gospodarske skušnje.

(Predenico zatreti). Predenica (Flachsseide) je deteljšem zlo škodljiv plevél; to je vsakemu gospodarju znano. Predenica ima, kakor se po kemijskih preiskavah vé, veliko strojarske kisline v sebi, zato to škodljivo zelišče na Angležkem tako-le zatirajo: Pripelje se namreč en sod vode na njivo, v kateri je deseti del zelenega ali železnega vitriola (Eisenvitriol) raztopljenega; mesto, kodar je predenica, se s to vodo skoz škropilnico, kakor jo vertnarji imajo, polije in do tal kolikor je moč dobro pomoči. Čez nekoliko časa se ne vidi od predenice nič družega, kakor le ostale vlakna preperete, ki so ravno take kakor je pretergani črni pajčelan. Strojarska kislina se je, kar je je v predenici bilo, po polivanji v strojarsko-kislo železo preobrnila in predenico popolnoma pokončala. Ta pomoček pa detelji celó nič ne škoduje, ampak po zaterti predenici tem bolj spešno raste.

(Kdor hoče krave vpregati), naj se naslednjih vodil derži:

Za vprego se odberejo velike krave čverstega života, ki imajo močne in zastavne noge in terdne parklje;

krave dalji čas po teletu so za vprego gorše kakor kmali po teletu, ker manj ob mleko pridejo;

po kermi se morajo eno do poldruga ure pri miru pustiti, preden se vprežejo; želodec v tem povzito klajo dobro pokuha in več se mleka namolze;

da se molzne krave vedno pri moči obderže in preveč ob mleko ne pridejo, naj se jim vsaki dan tudi nekoliko ovsa za pobiljšek dá;

najmanj 10 nedelj, preden se oteletijo, ravno tako tudi 6 nedelj po oteletenji se ne smejo vpregati;

vprežne krave se morajo pridno gleštati, in ž njimi, kar se dá, tudi lepo ravnati; zlasti v slabem in merzlem vremenu, da se ne prehlade, naj se s kocom odenejo;

kadar vprežno živino kupuješ, kupi jo kar je moč v takih krajih, ki so ojstrejši in hladnejši od tvojega;

za vprego odločene živine ne gré pred poltreljim do tretjega leta vpregati; v prvem letu, ko se jame vpregati, se mora varovati, da se preveč ne pokvari.

Kar vprego zadeva pri goveji živini, je trojna šega navadna:

1. Živina v dvojni jarm vprežena res ne prizadeva hlapcu veliko truda pri vožnji, al živina se strašno muči, in prav bi bilo, da bi se taka vprega po policiji prepovedala.

2. Komat, kakor skušnje kažejo, ni najpravniša oprava, čeravno živina v komatih najmanj terpi.

3. Na pol jarm je najpripravniše orodje za vprego goveje živine; živinče se nakrene lahko kamor hoče, ložej peljá, kakor v dvojnem jarmu in ne terpi toliko. Da mora voznik na živinče enojnega jarma bolj paziti kakor na vprego dvojnega, nam ni treba v misel jemati, vendar zasluži, da bi se ta vprega sploh vpeljala.

Da se živinče popred vprege privadi, ni boljšega, kakor če se k takemu živinčetu pripreže, ki je že voza popolnoma privajeno, in v kakošen lohak voziček vpreže. Nič bolj

ne pospeši vozno učenje, kakor dobrovoljno obnašanje pri mladi živini in poterpljenje, ne pa pretep in gerdo obnašanje.

(Kreosot ni pripraven za meso). Kreosota, ki je bil unidan v „Novicah“ po ptujih skušnjah svetovan, da meso smradljivosti obvaruje, sem se koj poslužil, pa se tudi koj prepričal, da potem juha in meso po kreosotu tako gerdo smerdi, da ni več za vžiti. Tedaj po lastni skušnji rečem, naj se nobeden več kreosota v ta namen ne posluži, sicer bo moral namesti mesa žganjce jesti! — Kako pa se bo klorkalk obnašal, bom pozneje tudi povedal. (Nam bo prav drago. Vred.) Želim le, da bi ne bil tak Gregor narobe kakor kreosot.

P.

Našim šolam je treba rečnosti.

V čem obstoji rečnost? Kako se more šolam začasno pomagati?

Sliši se dostikrat, da se mladež v šolah dosti uči, da se le odvadi dela in da ni za nobeno rabo, kadar šole pustí. Uzrok tega je formalizem v naših šolah preveč pestovan. Ina čitanka se je uvedla v šole, drugač se je počelo slovkovati, drugač računariti k povzdigi šol. Evo — formalizma v šolah! Taki formalizem naj se odpravi berzo. Zavolj formalizma naš kmet sovraži šole. Naše šole po načelih enostranskega humanizma samo serce in razum obdelujejo. Ako se poprimemo rečnosti — realizma — bodo zginili vsi uzroki nizkega stanja naših šol: učitelji bodo bolje plačani, pogoršalo se bode stanje našega revnega ljudstva, zginilo bode mnogo zla.

Otrok naj se uči po načinu, ki mu je po materi došel. Rečnost je otroku prirojena. Naj se otroci uče dosti reči poznati, in zraven se bojo lahko slovkovati, pisati, risati in računati navadili. Ako se otroku reče, kako se ta ali una reč rabi, je li reč dobra ali škodljiva, kako in kje se dobi, in več takega, bode se gotovo tudi serce in volja obdelala. Najpred mora otrok poznati, na priliko, svoje telo, svojo odejo, obuvo, vertne in poljske reči, rastline, živali, zemljo, ljudi, rokodelstva itd. Kako in o čem bi govorili, ako bi dobro slovkovati, brati in računati znali, pa bi ničesa na svetu ne poznali in ničesa ne imeli! Al reči se iz čitank (beril), iz obrazov — ne naučijo poznati. Reči poznati se mora nazorno učiti in sicer rečno nazorno, tako, da se vsaktera reč otipa, vidi in v občutí. Tudi gimnastika bi se dala rečnemu učenju pridružiti, ktera naj obstoji v koristnih delih, ne pa v praznih formah, ki jih Nemci „turnen“ zovejo.

Kadar se bodo v šolah razkazovale reči in stvari same, ne pa obrazi reči, in njih lastnosti popisovale, — kadar se bode reči rabiti in pridobivati učilo, — kadar se bode z rečnim učenjem združilo pisanje, čitanje in računjanje, potem se bodo šole napolnile z mladino.

Rečnosti, obširne rečnosti, in ne rečnosti le na papirji našim šolam manjka in nikakor samo narodnega jezika, kateri je pa tudi reč (realitas); saj je narod brez narodnosti duša brez telesa.

Ni treba posebnih šol, tako imenovanih realnih šol